

BA (356) *pt*

a jasne.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Występuje głównie na początku odpowiedzi i wyraża w zależności od kontekstu:

a. Potwierdzenie, potakiwanie, aprobatę, zapewnienie, pewność; przyzwolenie, zgodę, ustępstwo; tak, a tak, jużci, owszem; doprawdy, naprawdę, rzeczywiście, oczywiście, istotnie, zaiste, w istocie; naturalnie, pewnie, na pewno; zapewne, niech będzie, dobrze; sane *Mącz, Cn*; certe, iam, nempe *Mącz*; quidem, quin *Cn* (124) : BA toć prawdá miły oycze *RejRozpr* B3v; *RejKup* bb3v, Bbv, v7; *MurzNT* 124; Swiniá idzye ná pole álic ná niey [wron] iedzye/ Bá wżędzy iey ząwżdy być ná káždey byefiedzye. *RejWiz* 98, 41v, 75 [2 r.], 127; *RejFig* Bb5v, Dd8; *RejZwierz* 36v, 103v; A byłoż to przy Krolu? (–) Bá tuż Krol siedział. *OrzRozm* I2, D3v; *KochSat* A4v; Et quicquid tu, contradixeris, Bá, mów ty co chceż przeciw temu. *Mącz* 87b; Sed quanti quanti bene emitur quod necesse est. Bá zaccżekolwiek/ Bá co dáć to dáć/ dobrze bywa kupiono czego potrzebá yeft á może być doftano. *Mącz* 338a; Quincunque, Bá ktożkolwiek/ bá niechay będzie kto chce *Mącz* 343c, 338b, 338c, 340d, 344a, 489b (14); Bá dopirowas chwałę/ maćie rozum w głowie/ Ale w tym nie fą winni Polfcy Poetowie. *Prot* A3; prośili/ [syna] żeby [...] przyiał duellum zá oycá. Bá toć práwi vcżynię/ ále żeby fie bić/ o tym wy áni myflcie. *GórnDworz* O7, Q4, Y5v, Cc3, Dd5, Ii8; *RejPos* 37; Abowiem kto fie zdobi tymi krařomownemi fłowki/ bá rownie iákoby s cudney rękáwice białá rękę vkazał/ á ciało ine wżytko kroftáwe *RejZwierc* 84v, 92 [2 r.], 158v, 175v [2 r.], 234a [2 r.], 234c (13); *WujJud* 72, 78; *RejFig* A3; *CzechRozm* 51, 117, 140v, 243; *PaprPan* B3v, L3, N2, O2v, O3v; *MWilkHist* E, L2; Xiężę nie bądź zemřzą długi. Bá to łácnó odnieřiećie/ Niebędzie iéy/ iefli chcećie. *KochFr* 50, 126; A co powiedaź/ iż odfyła wrząd źiemfki rzczy duchowne/ do duchownego práwá: bá odfyłáć/ gdy kogo nágániá/ że nie ieft legitimus ábo legitima *GórnRozm* D2v, A, C4v, F, K2, L4 (11); *PudłFr* 14, 43, 64; *ActReg* 27, 101; Tániéy tám wżytko, kupi. (–) Bá ták ieft záifté/ Kupilem tám był tanie okulary czyřté. *WyprPl* A3v, A2, B3v; Byłem w przód v źrzodłá Ktore z niebá wychodźi pod Seráphinámi. (–) [...] (–) y z niebá? (–) Bá włáfnie z wyřokiego. *CiekPotr* 72, 46, 89.

Połączenia: »ba dobrze« (5): Bene volo ego illi facere, si tu non abnuis. P. nempe de tuo [...] Jeřli to nie yeft przeciwko tobie ya go chcę zápomoc P. Bá dobrze tilko z twego mieřzka *Mącz* 245b, 191d, 367b; Iuż rozumiem że ná to godzicie/ ábych ia wářzey rozmowy nie fłuchał. Bá dobrze/ więc ia wam/ y iutro nie przekáżę. *GórnDworz* H4v; *GórnRozm* H3v.

»ba i owszem«: Vcżyńmy co tákowego. Miłość pokázuiącego. Ku Iezuřowi miłemu Pánu y miřtrzowi řwemu. [...] (–) Bá y owřzem miłe moje Pokaźmy kochánie řwoie. *MWilkHist* Cv.

»ba już(ci)« (4): Koźłę więc dziurá poźrzáło/ Wilká po řkorze poznało. Rzekáć/ bá iuż mię nie zdrádzilź/ Choć řobie ták głos łágodziź *BierEz* N2v; *BielKom* F3; *OrzRozm* I3; Bá iuż ty kręć iáko chceź radz fię Sofiřtyki [...] Tedy tego dowody nie pokażeź twemi/ Być niemiał czwarty [Bog] vroć miedzy temi trzemi *GrzegRóżn* N3v.

»ba pewnie« (4): Ba pewnie řnac yź v przeřdzi Nářł potych płotkach czo bredziř Co řkok to rychley do Piekłá *RejKup* X4; *RejWiz* 101v; *PaprPan* P2, Y2v.

»ba wierę(ć)« (14): Niechać na mię kto chce to wie Ba wieręć ia wolę zdrowie *RejJóz* C8v; *RejWiz* 73v; *KochZuz* A4v; *RejFig* Ddv, Bb4; Py, verum, Bá wierę prawdą *Mącz* 489b, 50a; *KochMon* 34; Iuż po wieczerzy: pódźmy do Hiłzpaná/ Bá wierę pódźmy/ ále nie bez dzbaná. *KochFr* 33; *GórnRozm* E4v; *PaxLiz* B3, D2, D3; *ZbylPrzyg* A3.

»ba wnet« (5): *RejKup* r7; Niech chłop idzye zá pługyem/ oná [wrona] iuż v niego [...] Kokofzka fkoro zleże bá wnet iá nówiedzi. *RejWiz* 98; *HistLan* F3v; Albo niechay kto napięknicy ná koń wliędzie [...] bá wneth znaydzie łędziogo y podłędka około siebie. *RejZwierc* 56v, 28v.

»ba wždy« (2): Co też powiedały/ iż nie iedno z Polłki/ ále y z infzych ziem w niewoła Chrześciany biorą: bá wždy nie po tak wielu záraz *GórnRozm* D3, K3.

b. Przeciwwstawienie, zaprzeczenie; przeciwnie, nie, ależ nie; enimvero non Cn (13) : Yeśli przez flowo Boże tylko to rozumyész/ co yełt nápiřano w ewángeliey albo v S. Páwła [...] tedy to błád y bárzo omylna reguła. (–) Yáko? Bá to owa błád okrutny/ co ty powyádał *KromRozm I* M1; Prořłę pánie/ dayćieř iey to żywe dziećie/ á nie zábiayćie go. A ona zář rzekła: Bá iuż niechay nie bedzie [!] áni mnie áni thobie/ ále niech ie rozetną. *Leop3.Reg* 3/26; Rzekł pan Derřniak. Prze páná Bogá pokryć to lepiej/ niż wynorzyć/ co sie kiedy komu trefiło. Bá lepiej owa wynorzyć powiedział pan Wapowłki *GórnDworz* Dd, S8v; To sie tu w nim kocháli mowiác Nic nář Mikołay nic/ bá nie zálezyć ten ná řtároř grufzki w popiele. *RejZwierc* 274; *MWilcHist* K2; WYganiałř plá z piekárniey: bá ráczey řam wynidź : Bo tu iednák mař dyablá v kuchárek czynić. *KochFr* 39; *WerGořc* 251; *CiekPotr* 35; y mař tę pocźciwy Oćiec rozumian bydź zá complicem [...] Bá chwały on zá to godźien/ nie infamiey. *GórnRozm* I3, C4, I4v.

Połączenie: »ba i owšem«: Niewleřie tego nawykł: ba i owšem wleřie *KochSat* B3v.

c. Różne stany emocjonalne: zdziwienie, zaskoczenie, zdumienie, podziw; ironię; niepewność, bezradność, zniechęcenie; ehem, eia, hem, hui, io, o Mącz (51) : Pátrząc ieden ná drugiego/ Rzekł wilk widząc plá tłuřtego: Bá bráćie přie gładka mař řierřć/ Muřiř ty mieć dořtátek ieř *BierEz* Rv; (*did*) Zephira lementuie na Potyřara iż sie zá razem nie pomřcił (–) Ba widzę iż sie dorządzyř [...] Chceř żořtawić na řwym domu Tę przefuchę tak beř řromu *RejJóz* H8, O3v; *RejKup* c5, i7v; Bo wierz mi że tám trzebá czářem y przez nogę/ Gdyby náře řzło gorą/ bá iáko cie mogę. *RejWiz* 75; Zdadzą řię wam podobno prořtacy miřtrzowie: Ba będą znich pochwili Gregoriankowie. *KochSat* B3; Eia haud sic decet, Bá toć sie niegodźy. *Mącz* 101a, 86a, 174a, 371d; Bá tho czyřta/ męřczyřnam niechay będzie wřzytko czynić wolno/ á wy biaległowy řwięćiczámi bądźcie *GórnDworz* Z7v, P7v, Zv; A ři co tym [*dobrami*] řzáfuią řzadem to nářwáli/ Bá práwie řząd/ bo řobie dořyć náłápáli. *RejZwierc* 248v, 50v, 65, 157v, 234v; Bá namiřze řiořtry moie Ia niewiem/ co řię wždy dzieie. Iednym řię razem boimy A drugim řię wefelimy. *MWilcHist* [H4v], I3v, K2v; Pocznie wářtowáć/ áli pápir goły; Bá to/ pry piřmo nie z głębokię řzkoły. *KochFr* 64, 31; *GórnRozm* M2v; *PudłFr* 44; Alberte/ vpátruy ty/ řáli konie kędy. (–) Bá niemogęć vpátrzyć/ iuż pogładam wřzędę *WyprPl* A4, C2v.

Połączenia: »ba miły Boże«: Bá miły Boże. Gořpodarź dobry [...] záwždy naydzie rzecz iaká/ ktorey popráwy potrzebá *GórnRozm* K.

»ba prze miłego Boga« (2): A co powiedziałz/ iż fię temu ząbieżec nie może/ żeby ludzi nie bráli. Bá prze miłego Bogá/ ieśli wy nie macie sfto rozumu/ iáko temu ząbieżec/ więc pošlićie do cudzey ziemie/ rádźić fię około tego. *GórnRozm* D3, G3v.

»ba to (toć, toż)« (4): *RejJóz* N5v; A tak niezlecz fię dobrze mieć. Za zywota łwiata vzyć. [...] Ba toż pyłmem nauczonem Trzáfnał iáko pyes ogonem. *RejKup* g8; Bá to my tu gadamy łobie/ á vfce fię zbroyne/ ku chłodnikowi ściągáią *GórnRozm* N3v; *PaxLiz* D4.

»ba wej(że)« (15): Ba weyże moy miły panie Ielzczeć ten łotr fuka na mię *RejJóz* H3; *RejKup* dd2; Ale bychći był wolen/ poznałbyś Gerálda/ Krol rzekł/ bá weyże tego bełpiecznego łmárdá. *RejZwierz* 19b; Hem interiectio, carripientis, admirantis et indignantis, Ey/ bá weygo/ báweyżego *Mącz* 154c; Hui tam cito, ridiculum Bá wey/ ták prętko/ łmiechowistoć to. *Mącz* 159b, 100d, 154c [2 r.], 159b [2 r.], 180b, 256a; *GórnDworz* R4v; *KlonKr* C2v; *CiekPotr* 34.

»ba wierę«: Et per ironiam ponitur Wierę prawdá/ bá wierę ták/ miły dułzko. *Mącz* 371d.

2. *Wyodrębnia, uwydatnia, wzmacnia treść następującego wyrazu lub zdania (ubocznie może mieć funkcję spójnika przyłączającego); także, a także, również, zarówno; nawet, ponadto, co więcej; atque, quin etiam Cn (134) : RejRozpr* D3v; *RejJóz* D5; Abowiem gdy iuż cnotá gdzye łwe gniazdo zácźnie/ Wnet fie iey łkutki zyáwiá á okażá znácznie. Bá niech będye niedbálec/ leniwiiec/ plugáwy/ Alic z niego pochwili Eurialus práwy. *RejWiz* 3v; Abowiem to piękny łtroy gdy kto cnocie godzi/ Bá chocia y s płołkonek w łwey robocie chodzi. *RejWiz* 88v, 15v, 47v; Powiedziano że to ielt/ Hetman y Kárdynał/ Chłop rzekł/ bá by fie wierę y nabárziewy wípinał/ Tedy ná Bożem łądzie/ zá iednego łtanie *RejFig* Cc3, Cc3v; *GórnDworz* V3v; *RejZwierc* 92, 104v [2 r.], 159v, [272]; Około łpraw Rycerłkich tu rozmowę macie/ O domowych/ niebiełkich/ bá o co łpytacie *PaprPan* Mv; Sprobuy go w czym iedno chcelz bá nie zmárfzczy twarzy *PaprPan* P2v, F, Qv, N2v, Tv, [Hh5]v; *WisznTr* 23; *PudłFr* 63; *ActReg* 164, 172; *GostGosp* 140; iuż był puścił ná targ dom. co ná targ: Bá iuż go był owemu zgołá Greczynowi Philokierdowi przedał *CiekPotr* 13.

Połączenia: »ba i« (101): A przeto Podłstarołcziovie, i szedziovie Grodłczci włádi mayá bycz ołfiedli pod vinią vtraczenia [...] Ba i przifłięgli [...] vrzędow starołczinych. *ComCrac* 15v; *RejRozpr* B4; A dzis mi ten zyłk przeklety Idzie wglówe/ ba y wpiety. *RejKup* d6, k3, k6, 17v, q4v, t8v; *KromRozm I* C, L2v, O4v, [P2v]; *KromRozm II* v3, x2; *KromRozm III* E2v [2 r.]; *DiarDop* 102; *BielKom* G2; *GliczKsiąż* F3; *GroicPorzRej* C3v [2 r.]; *RejWiz* 80, 127; *Leop* 1.Reg 30/12, 2.Reg 19/30; *RejZwierz* 22, 57v, 102; *BielKron* 334; *OrzQuin* B3v; *Prot* A3; *GórnDworz* K3, Q7v, T4v, Y8v, Z4; *RejZwierc* 63v, 218, 224v; *WujJud* 69, 80v, 140, 191v; Rad vyrzę ty Obrzymy ktorzy im [*Dunikowskim*] zdołáią/ Bá y mędrki tákowe co ie ołzukáią *PaprPan* O4, C3v, C4, F, P4, Bbv (11); *MWilkHist* B4, Cv, D, D2, I2v, I3, K, K2; *CzechEp* 8, 22, 45, 49, 354, 385, [395], [401]; *NiemObr* 179; *GórnRozm* A, Cv, C2, L2; *WerKaz* 296; *BielRozm* 4v; *ActReg* 102, 130, 132, 172; *WyprPl* A2v, B4, Cv, C2, C2v, C3; *GrabPospR* L3, M4v; *CiekPotr* 5, 30, 33, 56, 61, 73, 79; *CzahTr* C4, H2v; *GostCast* 45; *PaxLiz* E; My tego ták wyrzec nie możemy/ Iák fię z twego wrocenia ćiefzemy. Bá y Páni/ day Iey Miłość zdrowá/ Wefelźzac iey twym przyáźdem głowá. *RybWit* C2.

»ba jeszcze« (3): A Michal przidawayácz rzekl. Ba yełzczech dzywnyeyłcha powyem yłch rok przed ładnym dnyem łyn odstapi od boga oycza *LibMal* 188v; *RejWiz* 98; *OrzRozm* I2v.

»ba też i«: Wfzakoż z nich [*Birułtow*] czáfem kázdy gdy łobie podpiye/ Bá też y z naymężnieyłym tedy fie pobiye. *PapPan* T 4.

»ba wierę i« (2); *OrzQuin* H2; A Ták zábawiony człowiek fwiátem tym [...] trudno fie z rołtropnym baczeniem bá wierę y s cnotą y z wolnością nádobnego żywotá łwego zgodzić ma *RejZwierc* 66v.

3. *Wyraża pobudzenie, zachęte, życzenie, rozkaz (przeważnie w połączeniu z imperatiwem w orzeczeniu); nu, nuże, dalej!; age Mącz, Calag; age sis, ecce, ehodum, eia, iuvat, sane Mącz; igitur, perge Calag (34) : A ieden rzekł bá gaday znim [z Ezopem] Chcełzli być Capem Wáláłkim BierEz B2; Ba miły gołciu niecháy mie teráz/ a odłtępmi od okna z wiatru/ boćz mi wielmi dułzno. ForCnR E2; RejJóz F8v; RejKup V8; MurzHist N; OrzRozm R; Eia ut elegans est, Bá obáčz yáko yełt pyękny Mącz 101a; Sit sane ita, Bá áczby ták było. Mącz 429a, 101a, 206b, 259a, 389b, 494a, 459c [2 r.]; W tym rzekł pan Myłzkowłki. Bá mówm y troche o thym GórnDworz Hh5; wzrok małz iáłny: bá pátrż [...] miły brácie/ iáko ma piękne oko GórnDworz T3; CzechRozm 63; PapPan X; Ná kázdy rok nam każá rádźić o obronie: Bá radzmy też o woynie KochOdpr D3; Bá moje miłe łieftrzyce. Nie lutuymyłz łwoiey prace. MWilkHist C, D4v; BA iełcze raz/ Marćinie: więc powiem/ ták było KochFr 133; GórnRozm D4v.*

Połączenia: »ba już«: Do Ianá Lichnowłkięgo. BA iuż/ chocia ná łániách/ Stásiá Bránićkięgo/ Nákiey dyłzlem do mnie/ Iásiu móy PudłFr 64.

»ba nu dobrze« (2): *Iuvat impersonale, ut iuvat alloqui hominem, Bá nu dobrze mowmy s niem. Mącz 179c; Age restitero Peripateticis, Bá nu dobrze ácz ábych odpór uczynił Peripátetykom. Mącz 397b.*

»ba nu(że)« (5): *Agesis [!] adverbium excitandi. Bá nułz/ nuże. Mącz 5d; Eia, Adverbium, hortandi, Nuż/ Ba nuże/ Ba nuże. Mącz 101a; Wolan. Nuż. Nuże. Bá nuże Age. age. perge. igitur. Calag 573; (did) Mágdálená do drugich Máriy (-). Bá nuże/ me miłe pánie Będźieć to rychło łwítánie. MWilkHist G3v.*

»ba wej«: *Item, Ecce, Poyżrzy/ Bá wey. Mącz 99a.*

Synonimy: 1. **a.** *dobrze, iłcie, juźci, owszeki, pewnie, prawda, rownie, tak, wierę, zaiste; b.* *przeciwnie, owszeki; c.* *ach, ej, heja, hejda, o, oho, to, toć, toż, wej, wejże, wierę; 2.* *i, owszem, jeszcze, »k temu«, nadto, też, 3.* *nu, nuż, nuże, wej.*